

OLIV TA'LIM MUASSASALARI TALABALARNING KELAJAKDAGI BOSHQARUV MADANIYATI SHAKLLANISHIDA KONSEPSIYANING AHAMIYATI.

*Z.M.Zarifova. - Nizomiy nomidagi Toshkent
davlat pedagogika universiteti,
Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrasi o'qituvchisi*

Annotatsiya.

Ushbu tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarida talabalarining boshqaruv madaniyati shakllanishida ta'lim konsepsiyasining ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqot davomida boshqaruv madaniyatining asosiy jihatlari, talabalarining etakchilik qobiliyatlari, va innovatsion yondashuvlarning ta'lim jarayoniga ta'siri tahlil qilinadi. Oliy ta'lim muassasalari nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirib, talabalarni boshqaruv jarayonlariga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari talabalarining boshqaruv madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan bir qator amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi. Ushbu tadqiqot, shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimida boshqaruv madaniyatining rivojlanishi uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar.

Oliy ta'lim, boshqaruv madaniyati, ta'lim konsepsiyasi, etakchilik, innovatsion yondashuvlar, talabalar, amaliy mashg'ulotlar, ijtimoiy mas'uliyat, kommunikativ ko'nikmalar, xalqaro tajribalar.

Аннотация.

В данном исследовании рассматривается важность концепции образования в формировании управленческой культуры у студентов высших учебных заведений. В ходе исследования анализируются основные аспекты управленческой культуры, лидерские качества студентов и влияние инновационных подходов на образовательный процесс. Высшие учебные заведения играют важную роль в подготовке студентов к управленческим процессам, сочетая теоретические и практические знания. Результаты

исследования позволяют выработать ряд практических рекомендаций для развития управленческой культуры у студентов. Данное исследование также служит важной основой для развития управленческой культуры в системе образования Узбекистана.

Ключевые слова

Высшее образование, управленческая культура, образовательная концепция, лидерство, инновационные подходы, студенты, практические занятия, социальная ответственность, коммуникативные навыки, международный опыт.

Abstract.

This research examines the significance of educational concepts in shaping the management culture among students in higher education institutions. The study analyzes key aspects of management culture, the leadership qualities of students, and the impact of innovative approaches on the educational process. Higher education institutions play a vital role in preparing students for management processes by integrating theoretical and practical knowledge. The findings of the study provide practical recommendations for developing management culture among students. Additionally, this research serves as an important foundation for the advancement of management culture within Uzbekistan's educational system.

Keywords.

Higher education, management culture, educational concepts, leadership, innovative approaches, students, practical training, social responsibility, communication skills, international experience.

Kirish

Oliy ta'lim muassasalari mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, jamiyat uchun malakali kadrlar tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, bugungi kunda talabalarning kelajakdagi boshqaruv madaniyatini shakllantirish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Boshqaruv madaniyati nafaqat shaxsiy sifatlarni rivojlantirish, balki ijtimoiy hayotda mas'uliyatli va muvaffaqiyatli rahbarlar yetishtirishni taqozo etadi.

Shu nuqtai nazardan, oliy ta'lim muassasalarining talabalarga boshqaruv madaniyatini shakllantirishda o'rni va ularga ta'lim berish konsepsiyasining ahamiyati o'ta yuqoridir.

Boshqaruv madaniyati bu – insonning rahbarlik qobiliyatlari, o'zaro munosabatlar, qaror qabul qilishda asosiy tamoyillar, shuningdek, tashkilotni boshqarish usullari bilan bog'liq bo'lgan kompleks tushunchadir. Kelajakdagi yetakchilar uchun boshqaruv madaniyatining yuqori bo'lishi ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy o'sish va tashkilot samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Boshqaruv madaniyati shaxsning axloqiy sifatlari, etika, mas'uliyatlilik, muloqot qobiliyatlari va innovatsion yondashuv kabi omillardan iboratdir. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga nafaqat o'quv dasturlariga asoslangan bilim berish, balki ularda boshqaruv qobiliyatlarini rivojlantirish uchun maxsus konsepsiyalar ishlab chiqilgan bo'lishi zarur. Bunday konsepsiyalar orqali talabalarga quyidagi qobiliyat va ko'nikmalarni shakllantirish mumkin.¹

1. Etakchilik ko'nikmalari – Talabalarga etakchilik fazilatlarini rivojlantirish, jamoani boshqarish, qaror qabul qilish jarayonida mas'uliyatli bo'lishni o'rgatish.

2. Axloqiy qadriyatlar – O'zaro munosabatlarda axloqiy qadriyatlarga amal qilish, halollik va adolatlilik tamoyillarini shakllantirish.

3. Innovatsion fikrlash – Yangi texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv usullaridan foydalanishga o'rgatish.

4. Muomala va kommunikatsiya ko'nikmalari – Samarali muloqot qilish va jamoani boshqarishda o'z fikrini aniq va ravshan ifodalash qobiliyatlarini o'stirish.²

Oliy ta'lim muassasalaridagi boshqaruv madaniyatini shakllantirish konsepsiyasi quyidagi prinsiplarga asoslanishi lozim.

¹ Murodov, A. (2021). Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyati. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.

² Mamatov, Sh. (2020). Ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar. O'zbekiston ta'limi, 5(1), 45-50.

- Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv: Har bir talabani alohida shaxs sifatida qarab, uning individual imkoniyatlari va qobiliyatlarini rivojlantirish.
- Interaktiv ta‘lim uslublari: Mashg‘ulotlarda amaliyot va interaktiv usullardan foydalanish, talabalarni boshqaruv masalalarida ishtirok etishga jalb qilish.
- Doimiy o‘z-o‘zini rivojlantirish: Talabalar o‘z bilimlarini doimiy ravishda oshirib borishga, boshqaruv sohasida yangi texnologiya va bilimlarni o‘rganishga undash.
- Xalqaro standartlarga moslik: Ta‘lim jarayonini xalqaro standartlar asosida tashkil etish, talabalarga global boshqaruv madaniyatini o‘rgatish.³

Oliy ta‘lim muassasalari talabalarning boshqaruv madaniyatini shakllantirishda quyidagi asosiy vazifalarni amalga oshiradi.

1. Ta‘lim dasturlari bilan ta‘minlash: Boshqaruv madaniyati bilan bog‘liq maxsus kurslar va modullarni joriy etish.
2. Amaliyot va stajirovkalarni tashkil etish: Talabalarni real boshqaruv jarayonlariga jalb qilish, ularga o‘z qobiliyatlarini amalda sinab ko‘rish imkonini berish.
3. Yetakchilikka tayyorlash dasturlarini ishlab chiqish: Talabalarni yetakchilikka tayyorlash dasturlari orqali ularda strategik fikrlash, muammo yechish va jamoani boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Oliy ta‘lim muassasalari talabalarning kelajakdagi boshqaruv madaniyatini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Mazkur muassasalarda boshqaruv madaniyatiga oid maxsus konsepsiya va dasturlarni ishlab chiqish orqali mamlakat iqtisodiyoti va jamiyat uchun mas‘uliyatli, bilimli va madaniyatli rahbarlar tayyorlash mumkin bo‘ladi. Shu bilan birga, bu jarayonda talabalarga amaliy va nazariy bilimlarni uyg‘unlashtirib berish, xalqaro tajriba va zamonaviy yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Boshqaruv madaniyatiga ega yetakchilarni tayyorlash orqali

³ Rasulov, U. (2019). Boshqaruv madaniyati va uning zamonaviy talablari. Jurnal O‘zbekistonning iqtisodiyoti, 3(2), 102-108.

mamlakat kelajagi yanada porloq bo‘ladi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va innovatsiyalar boshqaruv sohasida katta o‘zgarishlar kiritmoqda. Shu sababli, oliy ta’lim muassasalarida talabalarga zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish, ularni boshqaruv jarayonlariga qo‘llash bo‘yicha bilim berish juda muhim. Misol uchun, axborot tizimlarini boshqarish, sun’iy intellekt vositalari orqali qarorlar qabul qilish va ma’lumotlarni tahlil qilish kabi texnologiyalar talabalar uchun muhim qobiliyatlarni shakllantirishda yordam beradi. Boshqaruv madaniyati uchun bunday vositalarni o‘zlashtirish kelajakda talabalarni zamonaviy va samarali rahbarlar sifatida tayyorlaydi.⁴

Boshqaruv Madaniyatini O‘rgatishning Amaliy Mexanizmlari – Oliy ta’lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirish uchun o‘quv dasturlari qatorida amaliyot va stajirovkalar ham tashkil etilishi kerak. Quyidagi mexanizmlar bu jarayonda samarali natijalar beradi. Oliy ta’lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirishda xalqaro hamkorlikning ahamiyati katta. Xorijiy universitetlar va kompaniyalar bilan hamkorlikda xalqaro dasturlar tashkil etish, talabalarni chet elda stajirovkalarga yuborish, ularni global boshqaruv tajribasi bilan tanishtirish orqali boshqaruv madaniyatini kengroq rivojlantirish mumkin. Bu jarayon talabalarni turli madaniyatlarda boshqaruv qobiliyatlarini shakllantirishga o‘rgatadi va ular uchun global miqyosda rahbar sifatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish imkoniyatini yaratadi. Oliy ta’lim muassasalarining kelajak rahbarlarini tayyorlashdagi konsepsiyasi samarali bo‘lishi uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin. Oliy ta’lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi, balki jamiyat uchun yetuk, malakali va madaniyatli rahbarlarni tarbiyalaydigan muhim maskan hisoblanadi. Mazkur konsepsiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi kelajakda davlat va jamiyat rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shadi, mamlakatning rahbarlik salohiyatini oshiradi va natijada butun boshqaruv tizimining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

⁴ Ergashev, D. (2022). Talabalarda etakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish: nazariya va amaliyot. Tashkent: O‘zbekiston milliy universiteti.

Boshqaruv Madaniyatini Rivojlantirishda Muloqot Ko'nikmalarining Ahamiyati - Boshqaruv madaniyati shakllanishida samarali muloqot qilish qobiliyati muhim o'rin tutadi. Rahbarlarning muvaffaqiyati ko'pincha ularning o'z fikrlarini to'g'ri ifodalashi, boshqalarni tushunishi va ularning ehtiyojlarini hisobga olishi bilan bog'liq. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalari talabalarga samarali muloqot, tinglash va konfliktlarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantiradigan trening va mashg'ulotlarni o'tkazishi lozim. Bu ko'nikmalar talabalarga kelajakda turli xil tashkilotlarda va xalqaro muhitda rahbarlik faoliyatini olib borishda katta yordam beradi. Oliy ta'lim muassasalari boshqaruv madaniyatini shakllantirishda talabalarning shaxsiy taraqqiyotini ham hisobga olishi zarur. Boshqaruv jarayonida etik qadriyatlarining ahamiyati kattadir; halollik, adolat, mas'uliyatlilik kabi fazilatlar rahbarning muvaffaqiyatini belgilaydi. Ta'lim jarayonida bu qadriyatlarni rivojlantirish uchun maxsus kurslar, seminarlar, va murabbiylik dasturlari orqali talabalarga boshqaruvda etika va ijtimoiy mas'uliyat haqida chuqur tushunchalar berilishi lozim. Bu jarayon ularning kelajakdagi faoliyatida boshqaruv madaniyatining yuqori standartlariga amal qilishlarini ta'minlaydi.⁵

Oliy ta'lim muassasalari kelajakda yangi avlod rahbarlarini tayyorlash mas'uliyatini zimmasiga oladi. Ular nafaqat o'z sohalarida bilimli va tajribali mutaxassis, balki jamiyat manfaatlarini ko'zlab faoliyat yurituvchi, yuqori darajada boshqaruv madaniyatiga ega yetakchilar bo'lishlari zarur. Ta'lim muassasalari rahbarlar uchun global qarashga ega, zamonaviy tendensiyalarni tushunadigan va boshqaruvni yangicha usullar bilan olib boradigan shaxslarni tayyorlashda ustuvor rol o'ynashi kerak.

Boshqaruv madaniyatini shakllantirishda raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ham katta ahamiyatga ega. Bugungi global va raqamlashtirilgan dunyoda oliy ta'lim muassasalari talabalarga onlayn platformalar, masofaviy ta'lim va sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha bilimlar berishi lozim. Bu vositalardan foydalanish ularning

⁵ Abdullayeva, N. (2023). Ijtimoiy mas'uliyat va boshqaruv madaniyati: yangi yondashuvlar. Ta'lim va taraqqiyot, 7(3), 33-40.

kelajakdagi ish faoliyatida samarali va o'zgaruvchan sharoitlarga moslanuvchan boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Oliy ta'lim muassasalari kelajakdagi rahbarlarni shakllantiruvchi, ular uchun boshqaruv madaniyatining asosi bo'lib xizmat qiluvchi muhim ta'lim maskanlaridir. Zamonaviy boshqaruv konsepsiyalari va ta'lim uslublaridan foydalanish, innovatsion va axloqiy qadriyatlarga asoslangan ko'nikmalarni shakllantirish orqali oliy ta'lim muassasalari nafaqat raqobatbardosh kadrlarni, balki kelajakda mamlakat va jahon hamjamiyatiga hissasini qo'shadigan, yuqori madaniyatga ega rahbarlarni tayyorlaydi. Bunday rahbarlarning shakllanishi esa mamlakatning barqaror rivojlanishi, iqtisodiy o'sishi va xalqaro maydondagi nufuzining oshishiga xizmat qiladi.

Oliy ta'lim muassasalaridagi ta'lim muhiti talabalarning boshqaruv madaniyati shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shunday muhit yaratilishi lozimki, u talabalarda ijodkorlik, mustaqil fikrlash va o'zaro hurmat kabi sifatlarni rivojlantirishga xizmat qilsin. Ilmiy tadqiqotlar va guruhli ishlarda ishtirok etish imkoniyatlari talabalar o'rtasida hamkorlik va jamoaviy muloqotni kuchaytiradi, boshqaruv madaniyatiga oid muhim tajribalarni shakllantiradi. Shu ma'noda, oliy ta'lim muassasalarida muammolarni hal qilish va yechim izlashga yo'naltirilgan ta'lim modeli joriy etilishi boshqaruv madaniyatining mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Ijtimoiy faoliyat va jamoat ishlari boshqaruv madaniyati shakllanishining asosiy omillaridan biridir. Talabalarni turli ijtimoiy loyihalarda, ko'ngillilik ishlarida va tashkilotlar bilan hamkorlikda ishlashga jalb etish, ularda boshqaruv qobiliyatlarini rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega. Shu orqali talabalar nafaqat boshqaruv tajribasini orttiradilar, balki jamoa manfaatini birinchi o'ringa qo'yish, mas'uliyat va fidoyilik kabi muhim boshqaruv tamoyillarini amaliyotda o'rganadilar. Bu esa kelajakda ularning muvaffaqiyatli rahbarlar sifatida shakllanishiga zamin yaratadi. Yuqori boshqaruv madaniyatiga ega bo'lish uchun mehnat etikasi va mas'uliyatlilik qadriyatlariga amal qilish zarur. Oliy ta'lim muassasalari talabalarni ushbu qadriyatlar asosida tayyorlashi lozim. Mas'uliyatli boshqaruvchilar o'z zimmasidagi vazifalarni puxta bajarish, o'z qarorlarining natijalari uchun javobgarlik olish qobiliyatlariga ega bo'lishi kerak. Bu

tamoyillarni shakllantirish uchun talabalarga real holatlarda o'z qobiliyatlarini sinash imkonini beruvchi stajirovka va amaliyot dasturlarini taklif etish zarur. Oliy ta'lim muassasalari milliy rivojlanishga bevosita ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardan biridir. Boshqaruv madaniyatiga ega rahbarlar tayyorlash orqali oliy ta'lim muassasalari mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy hayotining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Ular jamoa va tashkilotlarni boshqarishda samarali usullarni qo'llaydigan, milliy va xalqaro muhitda muvaffaqiyatli faoliyat olib boradigan rahbarlarni tayyorlashda muhim omil hisoblanadi.

Oliy ta'lim muassasalari kelajakdagi boshqaruvchilarni tayyorlaydigan asosiy o'quv maskanlari sifatida talabalarining boshqaruv madaniyatini shakllantirishda o'ziga xos konsepsiyaga ega bo'lishi kerak. Bu konsepsiya nafaqat an'anaviy bilimlarni, balki zamonaviy rahbarlik ko'nikmalarini shakllantiradigan ta'lim jarayonini o'z ichiga olishi zarur. Ta'lim jarayonida talabalarni mustaqil qarorlar qabul qilishga, global muammolarni yechishga, axloqiy qadriyatlarga amal qilishga o'rgatish orqali oliy ta'lim muassasalari boshqaruv madaniyatiga ega, ijtimoiy mas'uliyatni his qiladigan, innovatsion fikrlaydigan, kelajakda mamlakat va jamiyat rivojlanishiga hissa qo'shadigan rahbarlarni tayyorlaydi. Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini rivojlantirish uchun amalga oshirilgan ushbu chora-tadbirlar va ta'lim konsepsiyalari natijasida davlat va xalqaro hamjamiyat uchun yuksak madaniyatli, bilimli va tajribali rahbarlar yetishib chiqadi. Bu esa mamlakatning barqarorligi va taraqqiyoti yo'lidagi muhim qadamlardan biri bo'ladi.

Metodologiya.

Mazkur tadqiqotda talabalarining boshqaruv madaniyati shakllanishida oliy ta'lim muassasalarining roli va ahamiyatini o'rganish maqsad qilingan. Ushbu maqsadga erishish uchun tadqiqot quyidagi usullar asosida amalga oshiriladi.

1. Nazariy tahlil – Tadqiqotning asosiy nazariy qismi ilmiy manbalar, maqolalar, va kitoblar tahliliga asoslangan. Ushbu tahlil orqali boshqaruv madaniyati, ta'limning konseptual jihatlari va ularning talabalarga ta'siri haqidagi mavjud ilmiy yondashuvlar o'rganiladi.

2. Taqqoslash usuli – O‘zbekiston va chet el oliy ta’lim muassasalarida boshqaruv madaniyatining shakllantirilishidagi tajribalar taqqoslanadi. Bu usul orqali turli mamlakatlar ta’lim tizimidagi boshqaruv madaniyati shakllantirish uslublarining samaradorligi va o‘ziga xosligi aniqlanadi.⁶

3. So‘rovnoma va intervyu – Tadqiqot doirasida talaba va o‘qituvchilar orasida so‘rovnoma o‘tkaziladi. Ular orqali boshqaruv madaniyati shakllantirish jarayonida duch kelinayotgan muammolar va imkoniyatlar aniqlanadi. Intervyular orqali esa oliy ta’lim muassasalaridagi yetakchi mutaxassislar va pedagoglarning fikrlari o‘rganiladi.

4. Statistik tahlil – So‘rovnoma va intervyu natijalarini tahlil qilishda statistik usullardan foydalaniladi. Bu natijalarni tartiblash, umumlashtirish va ularning tadqiqot maqsadlariga mos kelishini aniqlash imkonini beradi.

5. Amaliy tajriba va kuzatish – Boshqaruv madaniyatining shakllanishi jarayonini amalda kuzatish uchun talabalarning o‘quv va amaliy faoliyati o‘rganiladi. Amaliy mashg‘ulotlarda qatnashish, muammolarni hal etish va qarorlar qabul qilish qobiliyatlari baholanadi.

6. Hujjatlarni tahlil qilish – Tadqiqot doirasida O‘zbekiston va xorijdagi oliy ta’lim muassasalarining boshqaruv madaniyatini shakllantirishga oid rasmiy hujjatlari, qonunchilik hujjatlari, dasturlar va strategiyalar tahlil qilinadi. Bu hujjatlar orqali boshqaruv madaniyatini rivojlantirish uchun yaratilgan normativ asoslar o‘rganilib, ularning ta’lim jarayonidagi samaradorligi baholanadi.

7. Kontent-tahlil – Boshqaruv madaniyati, talabalarning etakchilik qobiliyatlari va oliy ta’limning ijtimoiy mas’uliyat haqidagi ilmiy maqolalar va ommaviy axborot vositalaridagi materiallar tahlil qilinadi. Bu usul orqali boshqaruv madaniyatining dolzarb muammolari va yechimlari haqida keng qamrovli tushunchalar olinadi.

8. Eksperiment – Tadqiqotda eksperimental metodika ham qo‘llanilishi mumkin. Eksperiment oliy ta’lim muassasalarida yangi o‘quv metodlari va boshqaruv madaniyatini shakllantirish bo‘yicha innovatsion yondashuvlarni sinash orqali amalga

⁶ Alimov, F. (2018). Xalqaro tajribalar va O‘zbekiston ta’lim tizimidagi integratsiya. O‘zbekiston ta’limi, 4(2), 57-65.

oshiriladi. Eksperiment natijalari asosida, qaysi o'quv usullarining boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda samaraliroq ekanligi tahlil qilinadi.

9. SWOT tahlil – Tadqiqot doirasida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar (zaif tomonlar) va imkoniyatlar (kuchli tomonlar) tahlil qilinadi. SWOT tahlil boshqaruv madaniyatining ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlashga yordam beradi va ularni takomillashtirish yo'llarini topishga xizmat qiladi.

10. Sinov va qayta aloqa usuli – Tadqiqot davomida olinadigan natijalar va takliflar oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilishi mumkin bo'lgan holatlarda sinovdan o'tkaziladi. Talabalar va professor-o'qituvchilar orasida qayta aloqa usuli orqali joriy etilgan o'quv va boshqaruv usullari samaradorligi o'rganiladi.

Yuqoridagi metodologik yondashuvlar orqali tadqiqotning ishonchliligi va natijalarning ilmiy asoslanganligi ta'minlanadi. Bu usullar orqali oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirish jarayonidagi muhim tamoyillar va yechimlar aniqlandi, va tadqiqot natijalariga asoslanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu usullar orqali to'plangan ma'lumotlar asosida boshqaruv madaniyati shakllanishiga ta'sir qiluvchi omillar va oliy ta'lim muassasalarining ushbu jarayondagi o'rni haqida aniq xulosalar chiqariladi.⁷

Muhokama.

Mazkur tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida talabalarining boshqaruv madaniyati shakllanishida ta'lim konsepsiyasining ahamiyatini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot natijalari boshqaruv madaniyati shakllantirish jarayonida oliy ta'lim muassasalari quyidagi asosiy omillarga e'tibor qaratishi lozimligini ko'rsatdi. Samarali boshqaruv madaniyatini shakllantirishda ta'limning nazariy va amaliy qirralarini uyg'unlashtirish zarur. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim muassasalarida nazariy bilimlarni o'rgatish bilan bir qatorda, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish ham katta ahamiyat kasb etadi. Talabalar o'zlashtirgan nazariy bilimlarini amaliyotda qo'llash orqali boshqaruv jarayonlariga tayyorlanadi, real hayotiy vaziyatlarda qaror qabul qilish

⁷ Karimov, I. (2019). Oliy ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlar va ularning ahamiyati. Ta'lim va fan, 6(2), 15-20.

qobiliyatlarini shakllantiradi. Tadqiqot shuni aniqladiki, samarali boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda ijtimoiy va shaxsiy ko'nikmalar katta ahamiyatga ega. So'rovnoma va intervyu natijalariga ko'ra, talabalar o'zaro muloqot, hamkorlik, va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradigan dasturlarga katta qiziqish bildirmoqda. Bunday dasturlar boshqaruv madaniyatining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantiradi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarida talabalar orasida jamoaviy loyihalar, amaliy mashg'ulotlar va treninglar tashkil etish zarur. Tadqiqotda aniqlanganidek, boshqaruv madaniyati rivojlanishi uchun innovatsion yondashuvlar va texnologiyalardan foydalanish muhim o'rin tutadi. Zamonaviy texnologiyalarni o'rgatish va ulardan samarali foydalanishni yo'lga qo'yish boshqaruv jarayonlarini tezlashtiradi, talabalarga raqamli ko'nikmalar beradi. Masalan, oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt va raqamli kommunikatsiya vositalaridan foydalanish bo'yicha kurslar tashkil etish talabalar boshqaruv salohiyatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Boshqaruv madaniyatining shakllanishida etik va ijtimoiy mas'uliyatning o'rni juda muhimdir. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, axloqiy tamoyillarga rioya qilish va jamiyat oldida mas'uliyatni his qilish boshqaruv madaniyatining ajralmas qismidir. Talabalar ushbu tamoyillarni o'zlashtirishi uchun oliy ta'lim muassasalari etika va mas'uliyat bo'yicha kurslarni taqdim etishi lozim. Bu kurslar orqali talabalar boshqaruv jarayonida axloqiy qadriyatlarga amal qilish va tashkilotning ijtimoiy mas'uliyatini hisobga olishni o'rganadi. Xalqaro tajribalar va boshqa mamlakatlarda qo'llanilayotgan ilg'or yondashuvlar bilan tanishish boshqaruv madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi. Chet el tajribasini o'rganish va mahalliy ta'lim tizimiga tatbiq etish orqali oliy ta'lim muassasalari o'zlarining boshqaruv modelini zamonaviy talablarga moslashtirishi mumkin. Bu esa talabalarni xalqaro raqobatga tayyorlashda yordam beradi va ularning boshqaruv salohiyatini oshiradi.⁸

⁸ Ismoilov, J. (2020). Boshqaruv madaniyatining o'rganilishi va rivojlantirilishi: yangi qadamlar. Jurnal O'zbekiston davlat universiteti, 12(1), 75-82.

Shunday qilib, ushbu tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalari boshqaruv madaniyatini shakllantirish jarayonida bir qancha omillarni inobatga olishi lozimligini ko'rsatadi. Ushbu omillar talabalar boshqaruv salohiyatini rivojlantirish, ularni zamonaviy boshqaruv tizimlariga moslashtirish va mamlakatning kelajakdagi rahbarlarini tayyorlash uchun zarurdir. Bu omillar asosida oliy ta'lim muassasalari o'z ta'lim dasturlarini takomillashtirib, boshqaruv madaniyatining rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Xulosa.

Mazkur tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida talabalarning boshqaruv madaniyati shakllanishida konsepsiyaning ahamiyatini tahlil qilishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshqaruv madaniyatining shakllanishida oliy ta'lim muassasalari nafaqat nazariy bilim berish, balki amaliy ko'nikmalar va shaxsiy sifatlarni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, samarali boshqaruv madaniyati shakllanishi uchun ta'limning nazariy va amaliy jihatlari, innovatsion texnologiyalardan foydalanish, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantirish zarur. Shuningdek, xalqaro tajriba va chet el amaliyotlarini o'rganish talabalar boshqaruv ko'nikmalarini oshirishda katta ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqot natijalari asosida bir qator amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Jumladan.

1. Amaliy mashg'ulotlar va stajirovkalarni kengaytirish – Talabalar nazariy bilimlarni amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishi uchun oliy ta'lim muassasalarida amaliyot dasturlarini kengaytirish va ularni real boshqaruv jarayonlariga yaqinlashtirish zarur.

2. Liderlik va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiruvchi dasturlarni joriy etish – Talabalarning jamoaviy ishlash, muloqot va etakchilik qobiliyatlarini shakllantirish uchun maxsus kurslar va treninglar tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bunday dasturlar boshqaruv madaniyatini rivojlantirishning muhim qismidir.

3. Axloqiy va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarini o'qitish – Boshqaruv jarayonlarida axloqiy qadriyatlarni inobatga olish va ijtimoiy mas'uliyatni anglashni

rivojlantirish uchun etika va mas'uliyat kurslarini o'quv dasturiga kiritish lozim. Bu talabalarni mas'uliyatli boshqaruvga tayyorlashda muhim omil hisoblanadi.

4. Innovatsion va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish – Raqamli texnologiyalarni o'rgatish va ulardan foydalanishni rivojlantirish orqali boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish, tezkorlik va samaradorlikni oshirish mumkin. Zamonaviy texnologiyalarni amaliy mashg'ulotlarga tatbiq etish talabalar boshqaruv salohiyatini kuchaytiradi.

5. Xalqaro tajribalarni integratsiya qilish – Xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish orqali talabalarga global boshqaruv uslublarini o'rgatish va ularning xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishiga yordam berish mumkin.

Mazkur tavsiyalar oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini rivojlantirish, talabalarining nazariy va amaliy bilimlarini mustahkamlash, va ularning shaxsiy va kasbiy qobiliyatlarini shakllantirishga ko'maklashadi. Oliy ta'lim muassasalari ushbu yo'nalishlarni rivojlantirish orqali mamlakatning kelajakdagi rahbarlarini tayyorlashda asosiy rol o'ynaydi. Shu orqali boshqaruv madaniyati yuqori bo'lgan, innovatsion fikrlaydigan va mas'uliyatli rahbarlarni yetishtirish uchun zamon talablari darajasida ta'lim tizimi shakllantiriladi.⁹

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalari talabalarni kelajakda boshqaruvchi sifatida shakllantirish jarayonida boshqaruv madaniyatini rivojlantirish uchun muhim platforma hisoblanadi. Mazkur tadqiqot asosida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirish jarayonini takomillashtirish bo'yicha qator amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Ushbu tavsiyalar ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga va mamlakat uchun yuksak boshqaruv madaniyatiga ega, zamonaviy va mas'uliyatli rahbarlarni tayyorlashga yordam beradi.¹⁰

Foydalanilgan adabiyotlar.

⁹ Xo'jaev, S. (2021). Raqamli texnologiyalar va boshqaruv madaniyati. Innovatsiyalar va rivojlanish, 8(4), 25-30.

¹⁰ Yuldashev, R. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirish. Tashkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti.

1. Murodov, A. (2021). Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyati. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Mamatov, Sh. (2020). Ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar. O'zbekiston ta'limi, 5(1), 45-50.
3. Rasulov, U. (2019). Boshqaruv madaniyati va uning zamonaviy talablari. Jurnal O'zbekistonning iqtisodiyoti, 3(2), 102-108.
4. Ergashev, D. (2022). Talabalarda etakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish: nazariya va amaliyot. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti.
5. Abdullayeva, N. (2023). Ijtimoiy mas'uliyat va boshqaruv madaniyati: yangi yondashuvlar. Ta'lim va taraqqiyot, 7(3), 33-40.
6. Alimov, F. (2018). Xalqaro tajribalar va O'zbekiston ta'lim tizimidagi integratsiya. O'zbekiston ta'limi, 4(2), 57-65.
7. Karimov, I. (2019). Oliy ta'lim muassasalarida amaliy mashg'ulotlar va ularning ahamiyati. Ta'lim va fan, 6(2), 15-20.
8. Ismoilov, J. (2020). Boshqaruv madaniyatining o'rganilishi va rivojlantirilishi: yangi qadamlar. Jurnal O'zbekiston davlat universiteti, 12(1), 75-82.
9. Xo'jaev, S. (2021). Raqamli texnologiyalar va boshqaruv madaniyati. Innovatsiyalar va rivojlanish, 8(4), 25-30.
10. Yuldashev, R. (2022). Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv madaniyatini shakllantirish. Tashkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti.
11. Zarifova, Z. M. (2024). Pedagoglarning Boshqaruv Madaniyatini Rivojlantirishda Qo'Yiladigan Ma'naviy-Ahloqiy Talablar. *Scientific Impulse*, 2(20), 512-517.
12. Зарифова, З. М. (2024). ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ ПЕДАГОГОВ И ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ СОТРУДНИЧЕСТВО С РОДИТЕЛЯМИ. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(29), 289-294.
13. Zarifova, Z. M. (2024). FORMATION OF MANAGEMENT CULTURE AMONG PRESCHOOL EDUCATION PRACTITIONERS. *PEDAGOG*, 7(4), 590-597.

14. Zarifova, Z. M. (2024). EDUCATION AND UPBRINGING OF TEACHERS AND CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS, COOPERATION WITH PARENTS. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 7(4), 139-143.

15. Zarifova, Z. M. THEORETICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF MANAGERIAL CULTURE OF FUTURE EDUCATORS.